

הנשיא מת

את החששות הכבדים ביותר לגבי התפתחות דמות המדינה. ההתנגדות הממשית היחידה תבוא מצד חברי מפא"י הרואים בהתגברות הכת הבטי הוניסטית סכנה לקיומם, יעשו הכל כדי שדורי לא יוצע כמועמד המפלגה.

תמיכה באיש קיבוץ

לפחות החלק הקיבוצי שבתוך מפא"י יחד עם אחדות העבודה ומפ"ם, יהיו מוכנים לתמוך בלדו. שתי מפלגות אלה, שאינן מאמינות באפי שרות של בחירת אחד מחבריהן שלהן לנשיאות, יסכימו למועמדות ללדו — בשל היותו איש קיבוץ. הסביר מנהיג הקיבוץ המאוחד יצחק טבנקין: "יהיה זה צעד בעל ערך חינוכי לחינוך החישובים החברתיים של הקיבוץ, אם יוכח כי בשעה שאומה עומדת לבחור את בחיר בניה — היא מטילה את הגלימה על כתפיו של איש-קיבוץ."

מכל מקום, ברור כי שתי מפלגות אלה יתקשו להתנגד למועמד בעד עבר פועלי בה מוכחה, איש קיבוץ פעיל וידוע.

מסביב למועמדות של לודו עשויים להתלכד הדתיים. אנשי המפד"ל גאים על כך, שבנו הבכור של לודו למד בבראילון ואף זכה לתואר האקדמי שלו באוניברסיטה הדתית שלהם. לודו נראה בעיניהם כאדם המוקיר את המסורת, והם בטוחים כי הוא ימשיך באותם מנהגים מסורתיים שהנהיג קודמו יצחק בן צבי, מאז נכנס לתפקידו.

לודו (68) יכול היה, לכן, להיות המועמד הבטוח ביותר בתוך מפא"י, מול מועמדו של דורי. אלא שעד כה לא הצליחו זקני מפא"י לשכנע את הגבר הנוקשה, בעל הפנים הרושתי-הקמטים מעמק הירדן, כי יסכים להצביע על מועמדו. לודו השיב, לפחות לפי שעה, לאו מוחלט. אלה המכירים את לודו יודעים, כי התשובה לא ניתנה מן השפה ולחוץ — ומשניתנה לא יהיה קל להזיזו מסירומו. לפיכך באה ההצעה השניה: זלמן שור.

בעבר לא נחשב שור במפא"י כאישיות סגולית. הכל ידעו, כי אין כמוהו טיב לשאת הספד בשעת הצורך. הוא יודע גם להשמיע נאום מליצי ברוב פאתוס, כשידיו מתנופפות כחנות-ירות. עם זאת מוחזק הוא כאיש-ירות. משום מה, אין זקני מפא"י אוהבים אותו; כי במפא"י שקלו תמיד אדם לפי מעשיו ולפי כוח-הביצוע שלו. בשטח זה היה שור תמיד חלש.

כיום שונה המצב במיקצת. מפא"י שוב אינה איתה מפא"י. שור בן ה-73 אמנם מוסיף להדהד בקולו האדיר בשיבות המר, כזו, אך הופעה מסוג זה שוב אינה נראית נלעגת. להיפך: שור נראה מוכבד למדי, כדי שמתנגדי דורי יישלכו את היבם עליו.

זקני מפא"י מוכנים להתלכד גם סביב משה שרת. הם אף לא היו מהססים להתייצב בגלוי מול בן-גוריון, במקרה שהיה מתנגד לכך. אולם שרת עדיין מקהח לקאריירה פוליטית מעשית, אינו שש להיכנס למקור המכובד.

לא ברור עדיין אם בן-גוריון יעמוד ב'תוקף על בחירת דורי. ייתכן כי יעשה את החשבון, שלא להיכנס עתה במלחמה גלויה עם הזקנים, נוכח המאבקים הצפויים לו בפרשת מינוי הממונה על שירותי הבטיחות דמות המדינה.

בעתונות, היה ברור כי פרס אינו יכול להיעצר עוד. הכורים התפתחו בדהרה. גולדה, שניסתה לעצור בעדם, כפי שעשתה לפני שנה ושנתיים, הועמדה עתה בפני הבחירה: להשלים עם השתלטות פרס, או להסתלק.

הכניעה של גולדה לא היתה עוברת בשקט, בתוך המפלגה. היא עצמה ואחדים מחבריה החלו מארגנים מסע-נגדי, במטרה לשמור על עמדותיהם ולבלום את פרס. לפי קצב העניינים, היה ברור כי תוך שבועות אחדים תחול התפוצצות בצמרת — שהיתה מביאה לעריכת-חשבון נוקב בין בן-גוריון לבין החתיקים. המישרה הגבוהה שהתפתחה, בעקבות מות בן-צבי, נפלה לבן-גוריון כמציאה בהסדר הדעה. הסתמנה תוכנית, לפיה אפשר לנהוג בגולדה לפי הכלל המפא"י העתיק — להיפטר ממנה על-ידי בעיטה למעלה, למנוע זמנית את ההתמודדות בצמרת, תוך כדי החלשת קבוצת הזקנים בעמדות-הכוח הממשיות.

אלא שגולדה חלתה לפתע. הרוגז ששבעה בשבועות האחרונים מוטט אותה כליל, ריתק אותה למיטה בבילינסון, כשהיא סובלת משפירום בריאות ומחולשה כל-לית, עד כדי כך, שמצבה החל מעורר דאגה רצינית בקרב מקורביה. הסינון המכבד של שמות אחרים נודע לשתי מטרות: להרמיקז לגולדה כי יש קופצים על התפקיד, ולמרות זאת מעדיפים אותה; לאפשר בינתיים בירור שקט עם מקורביה של גולדה, שלא תחת לחץ הניחויים הציבוריים, על כן דהקא שמה לא הוזכר בין המועמדים.

היוזק לבטחוניסטים

מה יהיה, אם בכל זאת לא תשתכנע — או לא תוכל — גולדה לקבל את התפקיד? רק אז יתחיל החיכוך הגדול, בתוך מפא"י. בפני דוד בן-גוריון ברורה המטרה גם הפעם: אם לא גולדה — יעלה דורי.

זוהי ההצעה השלישית ביותר — שהושמעה בימים האחרונים.

דורי מהנהג כימעת את הניגוד הגמור לנשיא הראשון והשני גם יחד. הוא מיליטריסטי גלוי. הוא בטחוניסט קיצוני. הוא אדם נוקשה.

אין לדורי ידידים אישיים רבים בין אותם הבאים עמו במגע קרוב. הוא בלתי-פופולרי לארץ ביותר בין הסטודנטים של הטכניון, הנתונים למרותו, כשם שהיה בלתי-פופולרי לארץ בצה"ל, כשהיה רמטכ"ל הראשון. בסיכוכי הטכניון, נתגלה כאדם רודני, בלתי-פשוטי, כימעת פרוטי.

אם יבחר דורי, יהיה ברור לחלוטין כי הגיע למישרה רמה זו אך ורק הודות לעובדה כי תמיד היה חסידי-עיוור של דוד בן-גוריון, וכי הוא יתן תמיכה בלתי-מוגבלת לחוגים הבטחוניסטיים הקיצוניים ביותר, גם אחרי שבן-גוריון עצמו יירד מן הבמה, כאשר לתמיכה כזאת מצד הנשיא יכול להיות מי שקל מכריע במאבק הפנימי במפא"י.

רושם עגום עוד יותר תעורר בחירה כזאת בעולם. העמדת גנרל בעמדת-הייצוג הגבוהה ביותר של ישראל תאשר בעולם

הפילוסופים הגדולים בניימינו, עמיתו שוה"ה המועמד של ברטראנד ראסל. שמו אהוב במיוחד בחוגים ההומאניסטיים, שהם ידידיה המסורתיים של ישראל.

בחירת איש כמו כוכב היתה עוזרת למשמש את הרושם שנתן קבל בשנים האחרונות, כאילו יש "ראי החודשה היא מדינה מיליטריסטית, תוקפנית, לאומנית-קיצונית, בלתי-חופשית."

דעותיו המתקדמות של כוכב אינן צריכות להפריע, כי כוכב יודע כאדם לויאל, ואם יקבל על עצמו את המישרה בשם העם, ברור כי לא יצלה בניגוד לכחנות החוקה הבלתי-כתובה של ישראל. למרבה הצער, אין סיכוי רב כי יכריע ישראל השיקול החיובי. השיקול השלילי חשוב הרבה יותר.

הכל אמת — ולא אמת

דוד בן-גוריון הודיע: "עד תום שבוע ימי האבל אין מקום לדבר על מורעמד". היה זה, לכאורה, מחנה של נימוס. אך מאחריו הנינונים עמדה פדריזאית: "לא קל לבן-גוריון להעלות עתה שם שיתקבל על דעת מפא"י כולה, כמועמד המפלגה לנשיאות."

זאת ידע בן-גוריון גם לפני ששהה שים, כאשר התחנן יצחק בן-צבי לשחררו מן התפקיד, עם תום מועד כהונתו השנייה. אז שיכנע את בן-צבי, דחה את ההכרעות בתוך מפא"י לציישנה. אולם עתה יכול היה לדחות את ההכרעה לזמן קצר מאד, כי לפי חוק כהונת הנשיא חייבת הכנסת לבחור בנשיא חדש תוך 30 יום מפטירת בן-צבי. בנתנים החלו כמה ממקורביו של בן-גוריון בסיוון שמות של מועמדים, כשהם עוקבים בדריכות אחרי התגובות הן בתוך מפא"י, הן ביתר מפלגות הקואליציה. שמועה אחת היפנתה את החוד לעבר הר הכרמל. "הרמטכ"ל-לשעבר יעקב דורי הוא המועמד הבטוח ביותר" ידעו לספר, יומיים לאחר הלוחית הנשיא, ג'רוטס פוטס ומעריב, שני עתונים השואבים את ידיעותיהם ממשרד ראש-הממשלה.

אזיה עקרון יקבע?

לפני שאפשר לדון בעקרונות, לפי אזיה עקרון יש לבחור במעמד לנשיאות? תיתכנה כמה גישות שונות. בין השאר: הגישה החיובית: יש לבחור בנשיא את האדם המכובד והנערץ ביותר במדינה ובעולם, שבחירתו תעלה את קרן המדינה.

הגישה השלילית: יש לבחור באדם שאינו קשור במפלגת השלטון, שימנע את הפיכתה הסופית של מישר-הנשיאות למחלקת-מישנה במישר-ראש-הממשלה, ויש לו סיכוי לזכות לרוב בכנסת. הגישה השלילית-קיצונית: מי אחר שאין סיכוי לבחירת נשיא בלתי-מפא"י, יש לפחות לדאוג שייבחר מפא"יניק שאינו קשור בסיעה הבטחוניסטית.

הגישה העתית: יש לבחור במועמד מבני עדות-המזרח, כדי לאזן במיקצת את המצב הרה-הסכנות, בו מסורות כל עמדות השלטון לאשכנזים שטוריים. כנגד כל הגישות האפשריות האלה עומדת הגישה של דוד בן-גוריון (ונערי חצי-ר):

הגישה הבטחוניסטית: יש לבחור במועמד שיוסיף לרקוד לפי חלילו של דוד בן-גוריון ויורשי-עצרו.

המועמד הטבעי

אילו נתקבלה הגישה הראשונה, כימעת ואין ספק מי היה ינבחר לנשיא השלישי של מדינת-ישראל. שמו: פרופסור מארטין כוכב. באמריקה מתפרסמת מדי שנה רשימה של "מאה האנשים הגדולים ביותר בעולם". כוכב הוא אחד משני הישראלים המופיעים בה דרך קבע — והוא הופיע בה זמן רב לפני בן-גוריון. אין ישראלי בעל שם כמו הפרופסור המזוקן מטלביה. הוא נערץ כאחד מקומץ

מי יהיה הנשיא השלישי? השבוע ריי חפז עשרות שמות בחלל המדינה, כמו טילים בלתי-מונחים. כימעת ולא היה שם, סביר ובלתי-סביר, שלא הופרז בדיעה זו או אחרת, שלא נמצאו לו מליציו-יושר. האופייני לאזיה הישראלית בי שנת 1963 היה זה: איש לא שאר "מי ראוי להיות נשיא-המדינה?" השאלה הכללית היתה: "מי יהיה נשיא המדינה?"

כי ההנחה הכללית היתה שדוד בן-גוריון לבדו יבחר בנשיא וימנה אותו, כראות עיניו. לאורחים לא גותר אלא להשקיע בנחישותם לגבי זהות האיש המאור, שר שהפור יפול עליו. לכאורה היה זה תמוה. הנשיא הוא סמל המדינה. כל אורח חייב לאהבו, להעריצו, לכבדו — בתור דמות המגלמת את האחדות הלאומית, את זהות הממלכתית, ללא זיקה מפלגתית או סיעתית. הנשיא עומד מעל למפלגות. אם כן, מה פשר הלא איכפתיות הכללית לגבי זהות?

מזורה עוד יותר עמדת המפלגות. לימפא"י יש רק שליש הקולות בכנסת. על איש זה השתלט על כל עמדות הייצוגי הכוח במדינה, מבלי להותיר אף שריד וזכר למפלגה אחרת

אחרת כלשהי. האדם הלא-מפא"י היחיד הוסיף כיום עמדה כלשהי בשולי הצמרת הוא מבקר המדינה המפד"לי. אם כן, מדוע מניחים ראשי-המפלגות את היוזמה הבלעדית בידי ראש-מפא"י? מדוע לא נעשה אף נסיון רציני כלשהו לגבש חזית אחידה לבחירת אישיות לאומית, בלתי-מפלגתית? אילו נעשה הדבר — מי המועמד הנכון?

אזיה עקרון יקבע?

לפני שאפשר לדון בעקרונות, לפי אזיה עקרון יש לבחור במעמד לנשיאות? תיתכנה כמה גישות שונות. בין השאר: הגישה החיובית: יש לבחור בנשיא את האדם המכובד והנערץ ביותר במדינה ובעולם, שבחירתו תעלה את קרן המדינה.

הגישה השלילית: יש לבחור באדם שאינו קשור במפלגת השלטון, שימנע את הפיכתה הסופית של מישר-הנשיאות למחלקת-מישנה במישר-ראש-הממשלה, ויש לו סיכוי לזכות לרוב בכנסת. הגישה השלילית-קיצונית: מי אחר שאין סיכוי לבחירת נשיא בלתי-מפא"י, יש לפחות לדאוג שייבחר מפא"יניק שאינו קשור בסיעה הבטחוניסטית.

הגישה העתית: יש לבחור במועמד מבני עדות-המזרח, כדי לאזן במיקצת את המצב הרה-הסכנות, בו מסורות כל עמדות השלטון לאשכנזים שטוריים. כנגד כל הגישות האפשריות האלה עומדת הגישה של דוד בן-גוריון (ונערי חצי-ר):

הגישה הבטחוניסטית: יש לבחור במועמד שיוסיף לרקוד לפי חלילו של דוד בן-גוריון ויורשי-עצרו.

המועמד הטבעי

אילו נתקבלה הגישה הראשונה, כימעת ואין ספק מי היה ינבחר לנשיא השלישי של מדינת-ישראל. שמו: פרופסור מארטין כוכב. באמריקה מתפרסמת מדי שנה רשימה של "מאה האנשים הגדולים ביותר בעולם". כוכב הוא אחד משני הישראלים המופיעים בה דרך קבע — והוא הופיע בה זמן רב לפני בן-גוריון. אין ישראלי בעל שם כמו הפרופסור המזוקן מטלביה. הוא נערץ כאחד מקומץ

דוד

גולדה

שרת

הנשיא מת